

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**Кафедра кримінального права та кримінології
Факультет № 6**

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**

**з навчальної дисципліни «Аналіз та прогнозування злочинності»
обов'язкових компонент освітньої професійної програми
другого (магістерського) рівня вищої освіти
Галузь знань – 26 Цивільна безпека
Спеціальність - 262 Правоохоронна діяльність
Спеціалізація – Поліцейські**

Харків (Вінниця) 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 25.09.2023 р. № 8

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 21.09.2023 р. №8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 22.09.2023р. № 8

Розглянуто на засіданні кафедри кримінального права та кримінології
факультету №6 (протокол від 28.08. 2023 р. №7)

Розробник:

Доцент кафедри кримінального права та кримінології факультету № 6 ХНУВС,
к.ю.н., доцент Канібер Ю.М.

Рецензенти:

1. В.о. завідувача кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, к.ю.н., доцент Рибалко Г.С.
2. Доцент кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, к.ю.н., доцент Шевчук Т.А.

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна
форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 2							
Тема № 1. Поняття, види та методика кримінологічного аналізу злочинності	14	2		2		10	
Тема № 2. Злочинність як об’єкт кримінологічного аналізу	16	2		4		10	
Тема № 3. Теоретико-прикладні засади аналізу детермінації злочинності: аналітика, прогностика	16	4		2		10	
Тема № 4. Теоретико-прикладні засади кримінологічного аналізу особистості злочинця	16	2		4		10	
Тема № 5. Теоретико-прикладні засади аналізу індивідуальної злочинної поведінки. Віктимологічний аналіз	14	2		2		10	
Тема № 6. Теоретико-прикладні засади кримінологічного прогнозування	14	2		2		10	
Всього за семестр:	90	14		16		60	Залік

1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 2							
Тема № 1. Поняття, види та методика кримінологічного аналізу злочинності	16	2		2		12	
Тема № 2. Злочинність як об’єкт кримінологічного аналізу	16	2		2		12	
Тема № 3. Теоретико-прикладні засади аналізу детермінації злочинності: аналітика, прогностика	14					14	
Тема № 4. Теоретико-прикладні засади кримінологічного аналізу особистості злочинця	14					14	
Тема № 5. Теоретико-прикладні засади аналізу індивідуальної злочинної поведінки. Віктимологічний аналіз	16					16	
Тема № 6. Теоретико-прикладні засади кримінологічного прогнозування	14					14	
Всього за семестр:	90	4		4		82	Залік

2. Методичні вказівки до практичних занять

Тема № 1. Поняття, види та методика кримінологічного аналізу злочинності

Практичне заняття. Поняття, види та методика кримінологічного аналізу злочинності

Навчальна мета заняття: оволодіти знаннями щодо теоретичних основ кримінологічного аналізу злочинності, його термінологічним апаратом, предметом, методами та системою.

Кількість годин – 2 години денна форма навчання;
– 2 години заочна форма навчання.

Місце проведення – навчальна аудиторія (згідно розкладу занять).

Навчальні питання:

1. Поняття, види та предмет кримінологічного аналізу злочинності.
2. Кримінологічні дослідження та джерела кримінологічної інформації.
3. Методика кримінологічного аналізу злочинності.
4. Кримінальний аналіз: поняття, методики та співвідношення з кримінологічним аналізом.

Література:

Основна: 18, с. 190-205, 20, с. 75-100, 21, с. 220-270.

Додаткова: : 2, с. 180-200, 5, с. 6-10, 7, с. 213-217.

Інформаційні ресурси в Інтернеті: 1-8

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.).

1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.
2. Визначення мети та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зав'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.
3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства.

II. Порядок проведення основної частини заняття (60 хв.).

Вивчення *першого* питання передбачає засвоєння слухачами магістратури того, що кримінологічний аналіз злочинності – дослідницька процедура, що полягає у виявленні, збиранні, описанні, поясненні, оцінці кримінологічної інформації щодо стану та інших показників злочинності, а також процесів і явищ, що її детермінують та є чинниками обструкції. Здійснення аналізу та прогнозу злочинності є одним з головних напрямів реалізації функції поліції щодо організації інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронної, кримінально-превентивної діяльності. Акцентується увага на складній організації предмету кримінологічного аналізу з виділенням основних та додаткових його складових. До перших відносяться злочинність, її детермінанти, особистість злочинця, механізм окремого злочину, протидія злочинності. До других – фонові для злочинності явища, віктимність та віктимізацію.

Алгоритм відпрацювання матеріалу:

1. Ознайомитись зі змістом питання №1 в лекції до теми.
2. Засвоїти структуру продукту кримінологічного аналізу будь якого об'єкту тобто кримінологічної характеристики об'єкту аналізу (дослідження). Ознайомитись з Основні матеріали 2. Презентація до теми №1 п.1 . (Зверніть увагу на слайд 11.)

3. Розглянути типи кримінологічного аналізу в залежності від об'єкту аналізу та методики аналізу на прикладах: №№ 4,8,9 в Додаткових матеріалах курсу.

Вивчаючи *друге* питання, слухачі магістратури повинні зрозуміти зміст кримінологічного дослідження і джерел кримінологічної інформації про злочинність – носіїв відомостей про кількісні чи якісні показники злочинності, її латентність, детермінацію, особистість злочинця чи окремих злочин. Джерело кримінологічної інформації має забезпечувати її достовірність, об'єктивність, сучасність, допустимість та належність. Аналізуються види, способи доступу, до різних джерел кримінологічної інформації, особливості роботи з ними.

Алгоритм вивчення:

1. Повернутись до презентації до теми 1 п.1 в Основних матеріалах в частині співвідношення дослідження як форми і змісту кримінологічної роботи.
2. Послідовно прочитати публікації №№3,7. В Додаткових матеріалах курсу.
3. Ознайомитись з питанням 3 лекції.
4. Зробити висновки по питанню щодо ознак, видів, етапів, продукту кримінологічного дослідження та джерел кримінологічної інформації.

Розгляд *третього* питання фокусується довкола методів філософського, загальнонаукового та спеціально-галузевого рівня. На *філософському рівні* обґрунтовуються відповідні філософські категорії та поняття (історичне та логічне, конкретне та абстрактне тощо) в їх методологічному сенсі, а також система світоглядно обумовлених принципів пізнання. На *загальнонауковому* – методи, які використовуються більшістю наук, а на *спеціально-галузевому* – методи, що діють у межах однієї або декількох суміжних наук (наприклад, техніко-юридичний, порівняльно-правовий метод). Має бути засвоєно, що комплексному застосуванню методів кримінологічного аналізу передує розробка його програми.

Послідовність засвоєння і викладення матеріалу:

1. Повернутись до презентації до теми 1 п.1 в Основних матеріалах в частині в частині методології кримінологічного дослідження і методик аналізу.
2. Ознайомитись з питанням 4 лекції.
3. Прочитати рекомендовані Додаткові матеріали №№ 5,6.
4. Зробити висновки щодо основних теоретичних моделей кримінологічного аналізу в залежності від обраної дослідником методології і методик аналізу об'єкту кримінологічного дослідження.

При вивченні *четвертого* питання слухачі магістратури повинні засвоїти, що кримінальний аналіз – діяльність щодо збирання, аналізу та узагальнення оперативної інформації й оцінки ризиків для прийняття управлінських рішень у сфері розкриття, розслідування та запобігання злочинам. Він має дві складові: аналіз (власне, аналітичні процедури); оцінку ризиків (оперативно-прогностична складова). Окремо вказується, що в практиці Європолу, органів поліції країн-членів ЄС використовують дві методики кримінального аналізу: *ILP* (Intelligence Led Policing) – поліцейська діяльність, керована аналітикою;

SOCTA (Serious and Organized Crime Threat Assessment) – оцінка загроз тяжких злочинів та організованої злочинності. Надається їх характеристика, зіставляється з кримінологічним аналізом. *SWAT*-аналіз в практиці протидії злочинності, *RICAS* та інших.

Алгоритм відпрацювання матеріалу:

1. Розглянути співвідношення кримінологічного і кримінального аналізу як процедур стратегічного(штабного) аналізу і відповідно процедур тактичного (службового, оперативного) аналізу. Лекція, питання №2.

2. Ознайомитись з літературою в Додаткових матеріалах № 12, 10 (с. 11-16,59-60) з метою сформулювати уявлення про поліцейську діяльність, керовану аналітикою - *ILP* (Intelligence Led Policing) і її реалізації в діяльності апарату управління та підрозділів поліції: Департамент організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування. Департамент інформаційно-аналітичної підтримки. Департамент кримінального аналізу (у складі кримінальної поліції). Та інші структури поліції. Додаткові матеріали №№14,15,16

3. З'ясувати зміст та інші характеристики кримінального аналізу та представлення його результатів. Додаткові матеріали №№10 (с.16-58), 13.

4. Розглянути різні методики кримінального аналізу, використовані інформаційні ресурси. Додаткові матеріали №10 (с.66-103).

5. Огляд! видів кримінального аналізу - Додаткові матеріали № 10 (с.125-285):оперативний, тактичний, стратегічний, аналіз ризиків.

6. Ознайомитись з основами методик (оглядово!) забезпеченням кримінального аналізу: *OSINT*, методи тактичного аналізу, *SWOT*-аналіз, *SOCTA*. Додаткові матеріали № 10 (с.125-285),11.

7. Сформулювати своє ставлення до цього напрямку аналітичної роботи поліції.

Для відповідей на *тести* буде необхідно ознайомитись з Додатковими матеріалами №№ 1; 2.

Теми цільових доповідей:

- 1.Соціологічні методи кримінологічного аналізу.
- 2.Кримінологічний експеримент: поняття, види, перспективи застосування для аналізу злочинності в Україні.
3. Характеристика системи кримінального аналізу *RICAS*.

Теми для рефератів:

1. Методика *ILP*: зміст, операції, можливості.
2. Методика *SOCTA*: зміст, операції, можливості.
3. Моніторинговий кримінологічний аналіз: поняття, призначення, організація.
4. Експертний кримінологічний аналіз (кримінологічна експертиза): поняття, види, сфери застосування.
5. *SWAT*-аналіз в практиці протидії злочинності.

III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.).

1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду

практичних завдань.

2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.

3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.

4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

Тема № 2. Наукові засади кримінологічного аналізу злочинності

Практичне заняття №1. Злочинність як об'єкт кримінологічного аналізу.

Навчальна мета заняття: оволодіти знаннями щодо наукових підходів до розуміння сутності злочинності; здійснити аналіз наявних підходів, дійти до інтегративного розуміння природи злочинності, з'ясувати систему показників її вимірювання задля кримінологічного аналізу, а також видів і проявів латентної злочинності, сформулювати розуміння стратегічного кримінального аналізу.

Кількість годин – 2 (*виключно для денної форми навчання !*)

Місце проведення – навчальна аудиторія (згідно розкладу занять).

Навчальні питання:

1. Наукові підходи до визначення злочинності.
2. Інтегративне (синтетичне) розуміння злочинності.
3. Теоретичні засновки соціально-часової парадигми злочинності.
4. Система показників злочинності. Кримінологічний аналіз злочинності
5. Поняття й види латентної злочинності.
6. Стратегічний кримінальний аналіз злочинності.

Література:

Основна: 18, с. 190-205, 20, с. 75-100, 21, с. 220-270.

Додаткова: : 2, с. 180-200, 5, с. 6-10, 7, с. 213-217.

Інформаційні ресурси в Інтернеті: 1-8

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.).

1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.
2. Визначення мети та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зв'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.

3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства.

II. Порядок проведення основної частини заняття (60 хв.).

Вивчення *першого* питання передбачає засвоєння слухачами магістратури змісту статистичного, діяльнісного, системного, інституційного, конструктивістського підходів до розуміння злочинності. Здійснюється наукова критика кожного з них з виділенням сильних та слабких сторін. Підкреслюючи виключну онтологічну, метафізичну, екзистенціальну складність феномену

злочинності, робиться висновок про необхідність оперування інтегративним визначенням.

Алгоритм відпрацювання матеріалу:

1. Ознайомитись зі змістом питання №1 в лекції до теми, питання №1 з джерел №3 та 4 до теми щодо підходів до розуміння злочинності, для поглибленого розуміння питання матеріал №5;

2. Засвоїти наукове та навчальне поняття злочинності та кримінальної правопорушності (див. основні матеріали: 4. Презентація до теми №2, питання 1.)

3. За бажанням можливо продивитись/слухати відеолекцію до теми.

При вивченні *другого* питання слухачі магістратури повинні засвоїти сутність інтегративного підходу до розуміння злочинності, відповідно до якого злочинність – історично мінливий, відносно стійкий біосоціальний феномен, який полягає у властивості суспільства відтворювати понадсумативні, інституціональні, дискурсивні, передбачені кримінальним законом суспільно небезпечні практики, як прояв антропогенних констант деструктивності – агресії, експансії, обману. Визначаються операційні ознаки злочинності.

Послідовність засвоєння і викладення матеріалу:

1. З'ясувати зміст терміну «інтеграція», «інтегративний», звернувшись до Вікіпедії або сучасних е-словників.

2. Ознайомитись з інтегративним визначенням злочинності (джерело №6 теми; джерело - Академічний курс кримінології з розділу курсу «Загальна література», с.31-38.)

3. Сформулювати уявлення про основні ознаки злочинності в інтегративному інтерпретуванні.

Вивчаючи *третьє* питання, слухачі магістратури повинні з'ясувати теоретичні засновки соціально-часової парадигми злочинності, а саме: модус cogito (Платон, Р. Декарт, М. Гартман та ін.) як вимір кримінальної активності, ідею ноосферизму В.І. Вернадського. Визначаються блоки злочинності *mala prohibita* й *mala in se*. Дається визначення феномену фронтірної злочинності.

Алгоритм вивчення:

1. Ознайомитись зі змістом питання №1 в лекції до теми.

2. Зробити висновки щодо можливості застосування цих теоретичних моделей в кримінологічному аналізі сучасної злочинності.

Розглядаючи *четверте* питання, увага фокусується довкола розмежування сутності та проявів злочинності. Останні фіксуються й описуються через систему кількісних і якісних показників.

Алгоритм відпрацювання матеріалу:

1. Ознайомитись з системою кількісних і якісних показників проявів злочинності (питання №2 в лекції до теми, питання №2 з джерел №3 та 4 до теми; джерело - Академічний курс кримінології з розділу курсу «Загальна література», с.38-42.), оглянути проблеми їх обрахування в кримінологічному аналізі злочинності (джерело №7, с.12-16 та далі до с.с.40), з'ясувати джерела інформації про показники злочинності, способи їх обрахування та представлення/візуалізації (матеріал №10 теми)

2. Дати загальну характеристику кількісних показників злочинності (питання №2 в лекції до теми, питання №3 з джерел №3 та 4 до теми), проаналізувати матеріал №11 як приклад.

3. Дати загальну характеристику якісних показників злочинності включно динаміку злочинності (питання №2 в лекції до теми, питання №4, 5 з джерел №3 та 4 до теми, матеріал №8), проаналізувати матеріал №12 як приклад.

П'яте питання висвітлює тіньовий бік злочинності, ту її частину, що не потрапляє до офіційної статистичної звітності. Вивчаються її причини, методи виявлення, шляхи зниження.

Алгоритм відпрацювання питання:

1. Розглянути поняття види та характеристики латентної злочинності (питання №3 в лекції до теми, питання №6 з джерел №3 та 4 до теми, матеріали №8),

2. для поглибленого ознайомлення пропонується матеріал №9.

Для відповідей на *тести* буде необхідно ознайомитись з матеріалами №№ 3,4 теми.

Практичне заняття №2. Злочинність як об'єкт кримінального аналізу.

Навчальна мета заняття: оволодіти навичками обрахування показників злочинності; сформулювати розуміння стратегічного кримінального аналізу.

Кількість годин – 2 (*виключно для денної форми навчання!*)

Місце проведення – навчальна аудиторія (згідно розкладу занять).

Навчальні питання:

1. Стратегічний кримінальний аналіз злочинності.
2. Виконання практичних завдань.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.).

1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.

2. Визначення мети та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зав'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.

3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства.

II. Порядок проведення основної частини заняття (60 хв.).

Теоретичне питання передбачає ознайомлення з поняттям та методикою проведення стратегічного кримінального аналізу злочинності. Питання виноситься на самопідготовку, в лекції не висвітлювалось.

Порядок ознайомлення та засвоєння матеріалу:

1. З'ясувати зміст поняття «стратегічний кримінальний аналіз» (тема 1, додатковий матеріал №10 с.201,16+), його місце серед видів кримінального аналізу (там же, с.29-30) і співвідношення з кримінологічним аналізом (тема №2, матеріал №13, с.127+).

2. Зрозуміти джерела інформації та інструменти у стратегічному кримінальному аналізі, моделі звітів стратегічного аналізу (тема 1, додатковий матеріал №10 с.204-207).

3. Ознайомитись з інформацією про аналітичні техніки та методи у стратегічному аналізі (там же, с.207-252), зокрема про: SWOT-аналіз, PEST-аналіз, SOCTA, аналіз тенденцій, аналіз географічного профілювання та інші.

4. Ознайомитись з інструментальними інтелектуальними платформами для кримінального аналізу в т.ч. стратегічного (тема 2, матеріал №14).

Практичні завдання.

Практичне завдання № 1. Використовуючи дані офіційної статистичної звітності щодо рівня зареєстрованих кримінальних правопорушень в Україні, обчисліть показники динаміки за п'ятирічний період, з 2018 до 2022 роки включно. Проаналізуйте отримані дані. З'ясуйте, за рахунок яких категорій злочинів відбулися зміни, з яких причин.

Практичне завдання № 2. Використовуючи дані офіційної статистичної звітності щодо осіб, які вчинили кримінальні правопорушення в Україні, обчисліть показники динаміки інтенсивності злочинності та кримінальної активності населення України за п'ятирічний період з 2018 до 2022 роки включно. Проаналізуйте отримані дані.

III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.).

1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.

2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.

3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.

4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

Питання цільових виступів:

1. Злочинність як соціальний конструкт.
2. Ціна злочинності: поняття, методики аналізу, напрями зниження.

Теми для рефератів:

1. Злочинність в суспільствах Постмодерну: методологічні засади аналізу.
2. Фронтирна злочинність: поняття, сутність, прояви.
3. Глобалізація злочинності: поняття, основні складові, тенденції.
4. Латентність злочинності в Україні: основні причини, методи виявлення, шляхи мінімізації.
5. Сучасний стан злочинності в Україні.

Література:

Основна: 17, с. 360-380, 18, с. 190-205, 20, с. 75-100.

Додаткова: 2, с. 180-200, 5, с. 6-10, 6, с. 6-12.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:1-9

Тема № 2. Наукові засади кримінологічного аналізу злочинності

Практичне заняття. Злочинність як об'єкт кримінологічного аналізу.

Навчальна мета заняття: оволодіти знаннями щодо наукових підходів до розуміння сутності злочинності; здійснити аналіз наявних підходів, дійти до інтегративного розуміння природи злочинності, з'ясувати систему показників її вимірювання задля кримінологічного аналізу, а також видів і проявів латентної злочинності, сформулювати розуміння стратегічного кримінального аналізу.

Кількість годин – 2 (*виключно для заочної форми навчання!*)

Місце проведення – навчальна аудиторія (згідно розкладу занять).

Навчальні питання:

1. Наукові підходи до визначення злочинності.
2. Інтегративне (синтетичне) розуміння злочинності.
3. Теоретичні засновки соціально-часової парадигми злочинності.
4. Система показників злочинності. Кримінологічний аналіз злочинності
5. Поняття й види латентної злочинності.
6. Стратегічний кримінальний аналіз злочинності.

Література:

Основна: 18, с. 190-205, 20, с. 75-100, 21, с. 220-270.

Додаткова: : 2, с. 180-200, 5, с. 6-10, 7, с. 213-217.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:1-8

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.).

1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.
2. Визначення мети та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зав'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.
3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства.

II. Порядок проведення основної частини заняття (60 хв.).

Вивчення *першого* питання передбачає засвоєння слухачами магістратури змісту статистичного, діяльнісного, системного, інституційного, конструктивістського підходів до розуміння злочинності. Здійснюється наукова критика кожного з них з виділенням сильних та слабких сторін. Підкреслюючи виключну онтологічну, метафізичну, екзистенціальну складність феномену злочинності, робиться висновок про необхідність оперування інтегративним визначенням.

Алгоритм відпрацювання матеріалу:

1. Ознайомитись зі змістом питання №1 в лекції до теми, питання №1 з джерел №3 та 4 до теми щодо підходів до розуміння злочинності;

2. Засвоїти наукове та навчальне поняття злочинності та кримінальної правопорушності (див. основні матеріали: 4.Презентація до теми №2, питання 1.)

3. За бажанням можливо продивитись/слухати відеолекцію до теми).

При вивченні *другого* питання слухачі магістратури повинні засвоїти сутність інтегративного підходу до розуміння злочинності, відповідно до якого злочинність – історично мінливий, відносно стійкий біосоціальний феномен, який полягає у властивості суспільства відтворювати понадсумативні, інституціональні, дискурсивні, передбачені кримінальним законом суспільно небезпечні практики, як прояв антропогенних констант деструктивності – агресії, експансії, обману. Визначаються операційні ознаки злочинності.

Послідовність засвоєння і викладення матеріалу:

1. З'ясувати зміст терміну «інтеграція», «інтегративний», звернувшись до Вікіпедії або сучасних е-словників.

2. Ознайомитись з інтегративним визначенням злочинності (джерело №6 теми; джерело - Академічний курс кримінології з розділу курсу «Загальна література», с.31-38.)

3. Сформулювати уявлення про основні ознаки злочинності в інтегративному інтерпретуванні.

Вивчаючи *третьє* питання, слухачі магістратури повинні з'ясувати теоретичні засновки соціально-часової парадигми злочинності, а саме: модус cogito (Платон, Р. Декарт, М. Гартман та ін.) як вимір кримінальної активності, ідею ноосферизму В.І. Вернадського. Визначаються блоки злочинності *mala prohibita* й *mala in se*. Дається визначення феномену фронтірної злочинності.

Алгоритм вивчення:

1. Ознайомитись зі змістом питання №1 в лекції до теми.

2. Зробити висновки щодо можливості застосування цих теоретичних моделей в кримінологічному аналізі сучасної злочинності.

Розглядаючи *четверте* питання, увага фокусується довкола розмежування сутності та проявів злочинності. Останні фіксуються й описуються через систему кількісних і якісних показників.

Алгоритм відпрацювання матеріалу:

1. Ознайомитись з системою кількісних і якісних показників проявів злочинності (питання №2 в лекції до теми, питання №2 з джерел №3 та 4 до теми; джерело - Академічний курс кримінології з розділу курсу «Загальна література», с.38-42.), оглянути проблеми їх обрахування в кримінологічному аналізі злочинності (джерело №7, с.12-16 та далі до с.с.40), з'ясувати джерела інформації про показники злочинності, способи їх обрахування та представлення/візуалізації (матеріал №10 теми)

2. Дати загальну характеристику кількісних показників злочинності (питання №2 в лекції до теми, питання №3 з джерел №3 та 4 до теми), проаналізувати матеріал №11 як приклад.

3. Дати загальну характеристику якісних показників злочинності включно динаміку злочинності (питання №2 в лекції до теми, питання №4, 5 з джерел №3 та 4 до теми, матеріал №8), проаналізувати матеріал №12 як приклад.

П'яте питання висвітлює тіньовий бік злочинності, ту її частину, що не потрапляє до офіційної статистичної звітності. Вивчаються її причини, методи виявлення, шляхи зниження.

Алгоритм відпрацювання питання:

1. Розглянути поняття види та характеристики латентної злочинності (питання №3 в лекції до теми, питання №6 з джерел №3 та 4 до теми, матеріали №8),

2. для поглибленого ознайомлення пропонується матеріал №9.

Шосте питання передбачає ознайомлення з поняттям та методикою проведення стратегічного кримінального аналізу злочинності. Питання виноситься на самопідготовку, в лекції не висвітлювалось.

Порядок ознайомлення та засвоєння матеріалу:

1. З'ясувати зміст поняття «стратегічний кримінальний аналіз» (тема 1, додатковий матеріал №10 с.201,16+) , його місце серед видів кримінального аналізу (там же, с.29-30) і співвідношення з кримінологічним аналізом (тема №2, матеріал №13, с.127+).

2. Зрозуміти джерела інформації та інструменти у стратегічному кримінальному аналізі , моделі звітів стратегічного аналізу (тема 1, додатковий матеріал №10 с.204-207).

3. Ознайомитись з інформацією про аналітичні техніки та методи у стратегічному аналізі (там же, с.207-252), зокрема про: SWOT-аналіз, PEST-аналіз, SOCTA, аналіз тенденцій, аналіз географічного профілювання та інші.

Ознайомитись з інструментальними інтелектуальними платформами для кримінального аналізу в т.ч. стратегічного (тема 2, матеріал №14).

Практичне завдання.

Практичне завдання № 1. Використовуючи дані офіційної статистичної звітності щодо рівня зареєстрованих кримінальних правопорушень в Україні, обчисліть показники динаміки за п'ятирічний період, з 2018 до 2022 роки включно. Проаналізуйте отримані дані. З'ясуйте, за рахунок яких категорій злочинів відбувся приріст.

Практичне завдання № 2. Використовуючи дані офіційної статистичної звітності щодо осіб, які вчинили кримінальні правопорушення в Україні, обчисліть показники динаміки кримінальної активності та інтенсивності злочинності в Україні за п'ятирічний період з 2018 по 2022 рік включно. Проаналізуйте отримані дані. Проаналізуйте методики визначення структури злочинності, методики розрахунку її показників.

Для відповідей на *тести* буде необхідно ознайомитись з матеріалами №№ 3,4 теми.

III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.).

1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.

2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.

3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з

аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.

4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

Теми цільових виступів:

1. Злочинність як соціальний конструкт.
2. Ціна злочинності: поняття, методики аналізу, напрями зниження.

Теми для рефератів:

1. Злочинність в суспільствах Постмодерну: методологічні засади аналізу.
2. Фронтирна злочинність: поняття, сутність, прояви.
3. Глобалізація злочинності: поняття, основні складові, тенденції.
4. Латентність злочинності в Україні: основні причини, методи виявлення, шляхи мінімізації.
5. Сучасний стан злочинності в Україні.

Тема № 3. Теоретико-прикладні засади аналізу детермінації злочинності: аналітика, прогностика

Практичне заняття . Теоретико-прикладні засади аналізу детермінації злочинності: аналітика, прогностика

Навчальна мета заняття: оволодіти знаннями щодо методологічних засад аналізу детермінації злочинності, з'ясувати основні антропологічні та психологічні теорії криміногенної детермінації.

Кількість годин – 2 для денної форми навчання. Місце проведення – навчальна аудиторія (згідно розкладу занять).

Навчальні питання:

1. Поняття та методологічні засади аналізу детермінації злочинності.
2. Пізнавальні орієнтири в умовах постмодерних суспільств.
3. Антропологічні теорії детермінації злочинності: історія та сучасність.
4. Психологічні теорії детермінації злочинності.
5. Поняття та основні види фонових явищ.
6. Кримінологічна характеристика та профілактика окремих видів фонових явищ:
 - 6.1) пияцтво та алкоголізм;
 - 6.2) наркоманія та наркотизм;
 - 6.3) бездомність та безнаглядність
 - 6.4) проституція;
 - 6.5) домашнє насильство;
 - 6.6) корупція.

Література:

Основна: 18, с. 190-205, 20, с. 75-100, 21, с. 220-270.

Додаткова: : 2, с. 180-200, 5, с. 6-10, 7, с. 213-217.

Інформаційні ресурси в Інтернеті: 1-8.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.).

1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.

2. Визначення мети та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зав'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.

3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства.

II. Порядок проведення основної частини заняття (60 хв.).

Вивчення *першого* питання передбачає засвоєння слухачами магістратури того, що методологічну основу для аналізу детермінації злочинності на філософському рівні складають: діалектичний детермінізм, соціальний конструктивізм, феноменологія, екзистенціалізм. Зазначені філософські парадигми є не вичерпними, не виключними, а основними, базовими, можуть та мають доповнюватися іншими в залежності від конкретного предмету дослідження. Здійснюється кримінологічна специфікація основних діалектичних законів і принципів, а саме: закон всезагального універсального зв'язку, принципів історизму, розвитку, системності, закони рівноваги, діалектичного протиріччя. Визначаються види діалектичних зв'язків між явищами і процесами.

При вивченні *другого* питання слухачі магістратури повинні засвоїти, що Злочинність кризового типу – константа постмодерних суспільств. Перманентно-кризова злочинність є проявом соціальної сингулярності. Фрагментація індивідуальних та колективних засад світобачення, деструкція групових габітусів. Гібридизація, еклектизація соціальних підсистем, інститутів, практик. Симуляція соціальної реальності. Маргіналізація, прекарізація суспільств.

Вивчаючи *третьє* питання, акцентується увага на розробках Ч. Ломброзо, Е. Феррі, Х. Дельгадо та інших кримінологів-клініцистів. Аналізується історія та сучасний стан євгенічних досліджень і практик, спроби їх використання у справі протидії злочинності, криміногенні наслідки.

Розгляд *четвертого* питання присвячений дослідженню фрейдизму, юнгіанства, трансперсональної психології (С. Гроф) як методологічного й методичного підґрунтя аналізу злочинної поведінки. Окремо звертається увага на соціально-психологічний доробок Ж. Бодрійяра, його ідеї про симуляцію реальності та конс'юмеризм в контексті детермінації злочинності, зокрема корисливого й безпекового штибу.

П'яте питання. Необхідно ознайомитись з джерелами №№ 4,5.

Питання *шосте*: відпрацювати послідовно №№ 10-14.

Додаткові питання:

1. Соціологічні теорії детермінації злочинності.
2. Економічні та природничі теорії детермінації злочинності.
3. Дискурсивно-комунікативна теорія детермінації злочинності.
4. Класифікація детермінант злочинності. Загальна характеристика криміногенних факторів злочинності в Україні.

Вивчення *першого* питання передбачає засвоєння слухачами магістратури змісту теорій аномії (Е. Дюркгейм, Е. Сатерленд), конфлікту культур,

субкультур (Т. Селлін, Р. Бенедікт та ін.), дестабілізації суспільства (В. Реклес), інтеракції (соціальної диференціації) (Е. Сатерленд), стигматизації (Ф. Танненбаум), «розбитих вікон» (Дж. Келлінг, Дж. Уілсон) та ін. Вказані теорії виконують функцію аналітичних схем, застосування яких дозволяє описати механізм відтворення окремих фрагментів кримінальної активності; при тому, що жодна з них не претендує і не може претендувати на всеохоплюючий гносеологічний статус. Знання якомога більшої їх кількості дозволяє описати, пояснити ширший спектр злочинності, що є епістемологічним підґрунтям для подальшого прогнозування. Без знання закономірностей відтворення злочинності неможливо вести мову про жодне наукове передбачення її розвитку. Таким чином, засвоєння та оперування теоріями детермінації має безпосереднє прогностичне значення. В цьому виявляється як аналітика, так і прогностика у практичному вимірі.

При вивченні *другого* питання слухачі магістратури повинні засвоїти блок економічних теорій (марксистська теорія, теорія економічної депресії (Л. Філіпс), теорія економічної експансії (М. Плосков)), а також природничих – пасіонарна теорія етногенезу (Л. Гумільова), теорія впливу геліогеофізичних чинників на злочинність (О. М. Ігнатов, О. Л. Чижевський). Аргумента ується відсутність прямих зв'язків між економічними, природничими факторами та злочинністю. Зазначені чинники є корелятами, обчислюються за допомогою коефіцієнта лінійної кореляції Пірсона, здатні виконувати сигнальну функцію в системі кримінологічного аналізу.

Вивчаючи *третьє* питання, акцентується увага на розробках кримінологічної школи Харківського національного університету внутрішніх справ (О. М. Бандурка, О. М. Литвинов, Ю. В. Орлов та ін.), у надрах якої закладено теоретичний фундамент дискурсивно-комунікативної теорії детермінації злочинності. Наголошується, що дискурс (за М. Хайдеггером – «дім буття») є соціокультурним середовищем, інтерсуб'єктивним, об'єктивним феноменом, в якому відбувається категоризація й смислоутворення як такі. Останні є одними з базових інструментів соціалізації, на який спирається сама природа людського мислення. Робиться висновок, що дискурсивний простір злочинності – це сфера семантичних засобів детермінації та реалізації кримінальних практик. Цей простір формує три гносеологічно автономні виміри: предметно-діяльнісний, юридичний, легітимізаційний. Надається характеристика кожного з них. З'ясовується криміногенне значення дискурсивного розриву, семантичних засобів групової дезінтеграції, фронтиру, мови ворожнечі (*hate speeches*), їх використання в пропагандистських інформаційних кампаніях.

Розгляд *четвертого* питання присвячений здійсненню класифікації детермінант злочинності за рівнем, масштабом їх відтворення, видом зв'язку зі злочинністю, природою виникнення та змістом. Наголошується на тому, що сучасна злочинність в Україні існує та відтворюється у специфічних соціально-економічних, політичних, ідеологічних, правових умовах, властивих для країн перехідного типу. Відсутність чітко виражених стратегій суспільного розвитку, що орієнтовані на довгострокову перспективу, а також численні недоліки

об'єктивного та суб'єктивного характеру у реалізації державних програм тактичного порядку, накладає відбиток на розбудові вітчизняної політичної, правової системи та відповідно майже всіх соціальних інститутів. У зв'язку з цим детермінаційний комплекс сучасної злочинності в нашій державі характеризується значною розгалуженістю. Виділяють соціально-економічні, політичні (в тому числі й глобальні, регіональні, загальнодержавні, регіональні в державі, місцеві, галузеві, воєнно-політичні тощо), правові, організаційно-управлінські, культурно-психологічні криміногенні фактори.

III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.).

1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.

2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.

3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.

4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

Теми цільових виступів:

1. Сутність та значення теорії стигматизації для аналізу злочинності та протидії їй.

2. Характеристика кримінологічної теорії інтеракції.

3. Теорія конфлікту культур (субкультур) у поясненні детермінації злочинності.

4. Теорія аномії у поясненні причин злочинності

Теми для рефератів:

1. Дискурсивно-комунікативна теорія детермінації злочинності.

2. Поняття та методика аналізу правової детермінації злочинності. Кримінологічна експертиза.

3. Соціальна ексклюзія (маргіналізація) як фактор злочинності.

4. Прекаріат як особливе соціальне середовище злочинності.

5. Призонізація як фактор злочинності.

Тема № 4. Теоретико-прикладні засади кримінологічного аналізу особистості злочинця

Практичне заняття № 1. Особистість злочинця і криміногенез.

Навчальна мета заняття: слухачі магістратури повинні оволодіти навичками кримінологічного аналізу особистості злочинця у її динаміці, себто в криміногенезі.

Кількість годин – 2 (денна форма навчання) Місце проведення – навчальна аудиторія (згідно розкладу занять).

Навчальні питання:

1. Поняття та структура особистості злочинця.

2. Кримінологічні ознаки осіб злочинців.

3. Типологія злочинців та її прикладне значення.

4. Поняття, елементи та фактори криміногенезу.

5. Психоаналітичні (З. Фрейд, Й. Брейер, К. Г. Юнг та ін.) засади кримінологічного аналізу особистості злочинця.

6. Психолого-холістичні (С. Гроф, Е. Фромм) засади кримінологічного аналізу особистості злочинця.

7. Залежний злочинець: поняття, типи, криміногенез.

Література:

Основна: 17, с. 360-380, 18, с. 190-205, 20, с. 75-100.

Додаткова: 2, с. 180-200, 5, с. 6-10, 6, с. 6-12.

Інформаційні ресурси в Інтернеті: 1-9

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.).

1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.

2. Визначення мети та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зав'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.

3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства.

II. Порядок проведення основної частини заняття (60 хв.).

Вивчення *першого* питання передбачає засвоєння слухачами магістратури того, що слід розуміти під особистістю злочинця, як співвідносяться категорії «особа злочинця» та «особистість злочинця», які основні фактори формування особистості злочинця, яким є співвідношення біологічних та соціальних факторів,

При вивченні *другого* питання слухачі магістратури повинні засвоїти, що слід розуміти під соціальною дезорієнтацією та що таке соціально-психологічне відчуження. Вивчається зміст і криміногенне значення призонізації.

Вивчаючи *третьє* питання, слухачі магістратури повинні зрозуміти, що типологія злочинців виконує як теоретико-пізнавальне, так і практико-перетворювальне, прикладне значення. За характером антисуспільної спрямованості виділяються такі типи: а) агресивні; б) корисливі; в) корисливо-насильницькі; г) нігілістичні; д) необережні. За ступенем та глибиною антисуспільної спрямованості: а) випадкові; б) ситуативні, нестійкі; в) злісні; в) особливо злісні. За механізмом вольової поведінки: а) екзогенні; б) ендогенні. В залежності від позицій та поведінки під час відбування покарань в УВП: а) актив; б) резерв; в) пасив; г) особи, які твердо й демонстративно не бажають ставати на шлях виправлення (рос. – «отрицалово»).

4. Поняття, елементи та фактори криміногенезу.

Слухачі магістратури повинні засвоїти, що особистісний криміногенез (криміналізація особистості) – процес та результат набуття особистістю досвіду злочинної діяльності, пов'язаних з ним антисуспільних установок, морально-психологічних особливостей. Стадії особистісного криміногенезу: 1) передкримінальна активність; 2) первинна криміналізація; 3) вторинна криміналізація; 4) злочинна професіоналізація або кримінальна маргіналізація особистості. Надається характеристика вказаним стадіям.

Криміногенез відбувається під впливом двох потоків інформації: суб'єктивних (генетичних, фізичних, психологічних) та об'єктивних (соціальних). Їх розподіл є умовним, а вплив – взаємообумовленим та взаємозалежним. Соціальні фактори: економічні, політичні, правові, культурно-психологічні, що формують його соціальну спрямованість. За масштабом – макросоціальні, мезосоціальні (регіональні, місцеві, відомчі, групові) та мікросоціальні. Найбільший вплив чинять на особу фактори мікросоціального середовища. Особлива роль ситуації. Суб'єктивні фактори: стать, вік, темперамент, психічні аномалії, фізіологічні вади, захворювання на алкоголізм, наркоманію, психічні, нервові розлади.

5. Психоаналітичні (З. Фрейд, Й. Брейер, К. Г. Юнг та ін.) засади кримінологічного аналізу особистості злочинця.

Кримінологічний аналіз особистості злочинця і її криміногензи використовує психоаналітичну концепцію структури психічного апарату: свідоме, передсвідоме, несвідоме; виявлено значення і механізм фіксації на травмі, витіснення, заміщення, утворення комплексів; досліджено механізми істерії страху, неврозу нав'язливих станів (симптомів); з'ясована поведінкова роль лібідо, комплексу Едіпа; К. Г. Юнгом доповнило знання про структуру особистості: персону, тінь, особисте несвідоме, колективне несвідоме; вивчається вплив архетипічного конфлікту на криміногенез.

6. Психолого-холістичні (С. Гроф, Е. Фромм) засади кримінологічного аналізу особистості злочинця.

З'ясовуються прикладні можливості використання картографії психіки людини за С. Грофом (трансперсональна/холістична психологія). Встановлюються особливості перинатального досвіду й досвіду народження, що можуть впливати на криміналізацію особистості.

7. Залежний злочинець: поняття, типи, криміногенез.

З'ясовується, що слід розуміти під категорією «залежний злочинець», які типи залежних злочинців виділяються в науці. Аналізуються типові особливості біографічного досвіду серійних сексуальних вбивць, психологічний механізм генези залежного вбивці – жертви домашнього насильства (жертва домашнього насильства вчиняє вбивство кривдника).

8. Вирішення практичних завдань.

Практичне завдання № 1

Ознайомтесь з криміногенною ситуацією та дайте аналіз особи злочинця (інформаційне повідомлення із електронного ЗМІ «TIVES Харків» URL: <https://times.kharkiv.ua/2023/09/13/u-harkovi-operator-sluzhbi-dostavki-ponad-rik-bezkoshtovno-goduvala-svoyih-blizkih/>

Сформуйте всі можливі типології щодо особистості жінки (її можливі схильності, фіксації на травмах тощо), про яку йдеться у повідомленні? Які можливі мотиви вчиненого злочину? Використайте психоаналітичну концепцію З. Фрейда чи інші за потребою.

III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.).

1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду

практичних завдань.

2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.

3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.

4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

Практичне заняття № 2. Кримінологічне профілювання.

Навчальна мета заняття: слухачі магістратури повинні знаннями про зміст, види кримінологічного профілювання, навичками його здійснення.

Кількість годин – 2 (денна форма навчання). Місце проведення – навчальна аудиторія (згідно розкладу занять).

Навчальні питання:

1. Поняття та види кримінологічного профілювання.
2. Методи кримінологічного профілювання.
3. Джерела кримінологічної інформації про особистість злочинця.

Література:

Основна: 17, с. 360-380, 18, с. 190-205, 20, с. 75-100.

Додаткова: 2, с. 180-200, 5, с. 6-10, 6, с. 6-12.

Інформаційні ресурси в Інтернеті: 1-9

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

У вступній частині семінарського заняття формулюється його мета та визначаються навчальні питання, що мають бути розглянуті; оголошуються завдання (казуси), аналіз яких забезпечує досягнення навчальної мети. Підкреслюється значення кримінологічного профілювання у протидії злочинності та виконанні професійних задач Національної поліції України.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Поняття та види кримінологічного профілювання.

Слухачі магістратури повинні засвоїти, що кримінологічне профілювання – аналітична процедура, яка полягає у складанні системи ознак, типово властивих для більшості осіб злочинів, які вчиняють злочини аналізованої категорії, а також індивідуально визначених ознак особи, винної у вчиненні конкретного злочину.

Види кримінологічних профілів: типовий, що формується на основі дослідження масиву відомостей про злочинність певного виду; індивідуальний, що встановлюється аналітико-прогностичним способом в межах версійного процесу, розслідування, подальшої розробки індивідуальних програм ресоціалізації, профілактики.

2. Методи кримінологічного профілювання.

До методів кримінологічного профілювання відносять: систематизація ознак, моделювання, мисленнєвий експеримент (кримінологіко-екзистенційний аналіз). Кримінологіко-екзистенційний аналіз – дослідницький підхід, що спирається на філософію екзистенціалізму (М. О. Бердяєв, М. Бубер, А. Камю, С. Кьєркегор, Ж.-П. Сартр, М. Хайдеггер, К. Ясперс, Я. Паточка та ін.), є

інтелектуальною реакцією на кризу позитивізму в науці загалом та кримінології зокрема, репрезентує установку на утримання єдності об'єктивного і суб'єктивного в пізнанні особистості злочинця й злочину, заперечення домінантної ролі об'єктивних факторів в генезі кримінальної активності, зміщує фокус уваги кримінологічного аналізу з суспільних протиріч на особистісне переживання існування як базовий рівень криміногенної детермінації.

Екзистенція є переживанням присутності людини «тут і зараз» (*Dasein* – М. Хайдеггер), переживання себе чи переживання в собі іншого (суб'єкта чи об'єкта). Звідси екзистенціальний кримінологічний аналіз оперує баченням злочину як рольової гри, переживання зовнішньо конструйованого соціального статусу, відповідності йому. У такому розумінні пояснення криміногенези наближується до аналітичної схеми теорії стигматизації (у випадку нав'язування ролі, положення особі середовищем) або ж позначає суто екзистенціальне, інтроспективне бачення етіології злочинної поведінки, за якого особистість, опосередковано через самовизначення вдається до кримінального акту адаптації зовнішнього середовища під внутрішню, суб'єктивну параметрію співвіднесення себе зі світом, маніфест претензійності на визнання, об'єктивування себе та отримання відгуку ззовні

3. Джерела кримінологічної інформації про особистість злочинця.

Джерела кримінологічної інформації про особистість злочинця – різнобічні: від безпосередніх даних з кримінального провадження, результатів особистого спостереження й до облікових відомостей. Наголошується, що важливим джерелом кримінологічної інформації є Інтегрована інформаційно-пошукова система Національної поліції, яка складається з низки інформаційних підсистем.

Обліку в ІП «Особа» підлягають особи, які вчинили правопорушення та щодо яких здійснюється профілактична робота працівниками підрозділу НП: обвинувачені, яких віддано до суду; засуджені за вчинення злочинів, виконання вироку щодо яких не пов'язано з позбавленням волі; звільненні з місць позбавлення волі, які відбували покарання за умисний злочин і в яких судимість не знято; раніше судимі, яким встановлено адміністративний нагляд; раніше судимі, засуджені до позбавлення волі за тяжкі, особливо тяжкі злочини або засуджені два і більше разів до позбавлення волі за умисні злочини; особи, які страждають на тяжкі психічні розлади і перебувають на спеціальному обліку в закладах охорони здоров'я; вчиняють насильство в сім'ї та яким було винесено офіційне застереження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї; притягнуті до адміністративної відповідальності за зайняття проституцією; вчиняють правопорушення у місцях проведення спортивних заходів або у зв'язку з ними; вчиняють правопорушення, що пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів або психотропних речовин; діти, які перебувають на профілактичному обліку та відносно яких заведено обліково-профілактичні справи.

Відомості до ІП «Особа» в підрозділі НП уносяться тільки авторизованими користувачами – працівниками структурних підрозділів (служб) підрозділу НП за напрямками службової діяльності згідно з загальним порядком формування

інформаційних ресурсів ІП ІПС. Унесення фотозображення, опис зовнішності та особливих прикмет особи, яка підлягає обліку, здійснюються відповідно до діючих вимог. Унесення персональних даних осіб до ІП «Особа» виконується на підставі документів, які посвідчують особу, а у разі відсутності таких – виключно за результатами перевірки відомостей за обліками ІПС та ВАДР, офіційно отриманих відповідних матеріалів щодо особи з іншого підрозділу ІП чи органу державної влади. Зазначені дані встановлюються виконавцем – працівником ОВС, у якого на виконанні знаходиться матеріал (справа) щодо цієї особи або на якого покладено обов'язки ведення обліку осіб відповідної категорії в підрозділі ІП.

У електронній картці ІП «Особа» зазначаються: персональні дані особи, громадянство, місце проживання та реєстрації, дані паспортного документа; вид та строки останнього покарання, статті ККУ, дата звільнення з останнього місця позбавлення волі (у разі якщо таке мало місце); категорія обліку особи та підстава взяття її на облік відповідно до класифікатора ІП; дата взяття особи на профілактичний облік в підрозділі ІП; реєстраційний номер та дата матеріалу (ЄРДР, протоколу про адміністративне правопорушення, повідомлення та профілактичні справи); вид правопорушення, учиненого особою, статті ККУ (КУпАП); стислий зміст інформації (фабула): час, місце, опис обставин учинення правопорушення, мотиви, характер насильницьких дій, зібрана інформація, що має відношення до правопорушення; додаткові відомості (за наявності) про особу: прізвища, приналежність до певного угруповання, руху, організації, фан-клубу (назва, країна, місто), місце роботи, посада, спеціальність, номери телефонів; інші відомості (за наявності) відповідно до реквізитів заповнення електронних карток ІП «Особа».

Відомості щодо осіб, стосовно яких прийнято рішення в порядку статті 283 КПК України (яких віддано до суду), уносяться до ІП «Особа» (категорія "підсудний") працівниками УІАЗна підставі ІК-О, які надаються працівниками слідчого підрозділу або вводяться ними безпосередньо, у випадку якщо слідчий є користувачем ІПС ІП. Перекладання функції внесення відомостей до ІП з одного підрозділу ІП до іншого не дозволяється. Відомості вносяться за місцем проведення розслідування кримінального провадження.

При скоєнні особою декількох кримінальних правопорушень, щодо яких порушено окремі кримінальні провадження, відомості про неї вносяться в окремі електронні картки. У випадку, якщо в одному кримінальному провадженні розслідується декілька злочинів або виявлено додаткові епізоди, виставляється одна електронна картка на особу, у якій в розділі «опис злочину» зазначаються стаття (статті) КК України та опис виду (видів) кримінального(них) правопорушень (можливість внесення технічно передбачена). Особи, яких віддано до суду, визнано винними та до яких судом, застосовано покарання, знімаються з обліку працівниками інформаційного підрозділу відповідно до підстав зняття (за довідником) із зазначенням дати. Інформація про осіб, яких визнано судом винними та щодо яких вирок суду не пов'язаний з позбавленням волі, підлягає поставленню на облік службою дільничних інспекторів поліції відповідно до діючих нормативних актів за

напрямок діяльності. Особи, які повернулись з місць позбавлення волі, ставляться на облік з категорією «раніше судимий». Категорія обліку «формальний нагляд» проставляється в одній електронній картці тільки разом з категорією «раніше судимий».

Категорія обліку «адміністративний нагляд» проставляється в одній електронній картці тільки разом з категорією «раніше судимий» у разі встановлення адміністративного нагляду в місцях позбавлення волі. У разі встановлення адміністративного нагляду за ініціативою підрозділу НП виставляється окрема картка із зазначеною категорією, при цьому обов'язково знімається категорія «формальний нагляд». Підставою для поставлення на облік у цьому випадку є постанова суду. Реквізит «номер документу» є номером постанови суду, дата категорії є датою встановлення адміністративного нагляду. У разі закінчення терміну адміністративного нагляду, якщо судимість при цьому не погашено, категорія «адміністративний нагляд» знімається. У електронній картці з категорією «раніше судимий» проставляється категорія «формальний нагляд». У випадку погашення (зняття) судимості, категоріями «формальний нагляд» або «адміністративний нагляд» знімається з обліку одночасно з категорією «раніше судимий».

Особа, яка звільнилася з місць позбавлення волі та не прибула в установлені строки до обраного місця проживання, обліку в ІП не підлягає (до встановлення місцезнаходження вказаної особи). Інформація про осіб, які вчинили правопорушення, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів або психотропних речовин, підлягає поставленню на облік до ІП «Особа» працівниками карного розшуку відповідно до діючих нормативних актів за напрямком діяльності. Інформація про дітей, які перебувають на профілактичному обліку кримінальної поліції у справах дітей підлягає поставленню на облік до ІП «Особа» безпосередньо працівниками структурного підрозділу на підставі заведеної обліково-профілактичної справи з урахуванням розмежування категорії та відповідно до діючих нормативних актів за напрямком діяльності (на обліку перебуває лише одна категорія, ступінь пріоритетності якої визначається службою).

Відомості про осіб, яких притягнуто до адміністративної відповідальності за зайняття проституцією, підлягають внесенню до ІП «Особа» працівниками карного розшуку на підставі складеного адміністративного протоколу відповідно до діючих нормативних актів за напрямком діяльності. У випадках, якщо особа одночасно має різні підстави взяття на облік, інформація про кожну категорію обліку в ІП «Особа» вноситься окремо. При скоєнні особою, яка вже перебуває на профілактичному обліку підрозділу НП з певною категорією, кримінального чи адміністративного правопорушення нова картка не створюється. У існуючу картку вносяться зміни щодо номера та дати документа, який є підставою для продовження перебування особи на обліку (адміністративний протокол, рішення суду, повідомлення закладів охорони здоров'я тощо). У разі зняття особи з обліку у зв'язку зі зміною ПІБ у полі «фабула» обов'язково зазначаються нові персональні дані особи. Особа з

новими персональними даними обов'язково підлягає поставленню на облік з тією ж категорією та датою поставлення.

Практичне завдання № 1

З використання даних Єдиного державного реєстру судових рішень, а також відомості про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення (статистична інформація Офісу Генерального прокурора) складіть типові кримінологічні профілі осіб злочинців, які вчиняють вбивства двох і більше осіб.

Практичне завдання № 2

З використання даних Єдиного державного реєстру судових рішень та/або відомості з відкритих джерел інформації (повідомлення у ЗМІ, соціальних мережах тощо) нетиповий, індивідуальний кримінологічний профіль особистості злочинця. Для виконання цього завдання можуть бути використані матеріали з Вашої практичної діяльності. При цьому зверніть увагу на необхідність виконання вимог Закону України «Про захист персональних даних».

III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.).

1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.

2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.

3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.

4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

Тема № 5. Теоретико-прикладні засади аналізу індивідуальної злочинної поведінки. Віктимологічний аналіз.

Практичне заняття № 1. Аналіз ресентиментарної мотивації злочинної поведінки та ролі криміногенної ситуації.

Навчальна мета заняття: слухачі магістратури повинні оволодіти навичками кримінологічного аналізу ресентиментарної мотивації та визначення ролі криміногенної ситуації в механізмі окремого злочину.

Кількість годин – 2 (денна форма навчання). Місце проведення – навчальна аудиторія (згідно розкладу занять).

Навчальні питання:

1. Механізм індивідуальної злочинної поведінки: базова аналітична схема.
2. Поняття та складові мотиву та мотивації злочинної поведінки.
3. Види мотивів злочинів.
4. Аналіз особливостей мотивації імпульсивних та звичних злочинів.
5. Аналіз потреби у визнанні та ресентиментарної мотивації (на матеріалах злочинів ненависті).

6. Поняття та види криміногенних ситуацій, їх роль в механізмі окремого злочину.

Література:

Основна: 17, с. 360-380, 18, с. 190-205, 20, с. 75-100.

Додаткова: 2, с. 180-200, 5, с. 6-10, 6, с. 6-12.

Інформаційні ресурси в Інтернеті: 1-9

План проведення заняття:

- I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.).

1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.

2. Визначення мети та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зав'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.

3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства.

II. Порядок проведення основної частини заняття (60 хв.) При розгляді *першого* навчального питання слухачі магістратури з'ясовують, що слід розуміти під механізмом індивідуальної злочинної поведінки, з яких елементів він складається. Механізм індивідуальної злочинної поведінки – динамічна, відкрита система психічної та фізичної активності особистості злочинця у конкретних соціальних умовах, що відображає взаємопов'язану послідовність станів, дій, обставин, результатом розгортання яких є злочин.

Розглядаючи *друге* питання, має бути засвоєно, що мотив злочину – внутрішня спонuka, інтегральний психічний утвір, що об'єднує актуалізовану потребу, волю та мету, реалізація якої здійснюється у заборонених законом формах. Мотивація злочину – динамічний процес формування та дії мотиву. Процес мотивації починається з актуалізації потреби. Потреба, як відчуття, конкретизується через категорії як певний предмет. Від предмету формується мета. Досягнення останньої здійснюється через вольові (психічні, фізичні) зусилля.

У *третьому* питанні характеризуються види мотивів злочинів: самоствердження, захисні, приналежності, безпеки, замісні мотиви (заміщення недосяжної цілі іншою; зміщення об'єкту агресії на більш прийнятний, простий, беззахисний), ігрові мотиви (переживання гострих відчуттів, ризику), мотиви самовиправдання (ідентифікація себе із жертвою обставин, злочин як «відновлення справедливості» чи «вимушений крок»).

Четверте питання присвячене аналізу особливостей мотивації імпульсивних та звичних злочинів. Вона характеризуються тим, що стадія прийняття, обдумування рішення є звуженою, протікає швидко, а в окремих випадках – відсутня взагалі. Потреба, мотив практично одразу перетворюються у дію, здатну їх задовольнити. В основі імпульсивного злочину лежить раптовий потяг (афект, пристрасть і т.п.), в основі звичного – динамічний стереотип.

5. Аналіз потреби у визнанні та ресентиментарної мотивації (на матеріалах злочинів ненависті).

Слухачі магістратури повинні засвоїти, зміст та кримінальні прояви процесу задоволення потреби та відповідного мотиву у визнанні. З'ясовується, що таке тімос, ізотімія, мегалотімія (вчення Платона) та чим відрізняється ізотімія від мегалотімії.

Окремим проявом потреби у визнанні є ресентимент. Водночас він є технологією конструювання ідентичністю через опозиційну ворожість. При цьому політика гідності, якщо вона є елементом політики ідентичності, неодмінно призводить до ресентименту, обтяженого жертовністю, конкурентною віктимністю, позитивною, а за нею – й негативною, суспільно небезпечною, кримінальною дискримінацією, ненавистю, соціальною дезінтеграцією. Поруч з очевидними криміногенними загрозами ресентиментарних практик формується й небезпечна тенденція щодо загострення параметрів стану соціального неадеквату. Оскільки ресентимент спирається виключно на фальсифіковану інтерпретацію соціальної дійсності, остільки ж й відповідні наративи, мислення, що відтворюється у ресентиментарній свідомості, є абсолютно невідповідним соціальній дійсності. При тому міфологізована свідомість не піддається раціональному корегуванню, адже виникає і підтримується на основі не «рацію», а емоції, емпатії. Проникнення ж міфів до інститутів соціальної пам'яті, освітніх і наукових установ, до масово-комунікаційних цензів – загроза психічному здоров'ю населення й національній безпеці в цілому.

Акцентується увага на тому, що істотне значення у підживленні ресентиментарних практик має травматичний досвід (колективна травма). *Trauma studies* – міждисциплінарний напрям дослідження колективних (групових) психологічних травм, що мають властивість ретранслюватися від одного покоління до іншого в різних часових проміжках. Це – світ великої інтелектуальної традиції, долучення до якої власним, українським розлогим травматичним досвідом, його філософським, науковим осмисленням складає не лише пізнавальний, а й безпосередньо прикладний, безпековий інтерес.

Колективна травма – складноутворений соціокультурний психогенний феномен, здатний до визначення траєкторій суспільного розвитку, через механізми витіснення та заміщення детермінує реакції істерії страху, нав'язливих станів, що характеризуються високим криміногенним й віктимогенним потенціалом. Описані два типи колективної травми (як безпредметний та предметований чинник соціогенези) функціонують не окремо, констелятивно, а на засадах дифузії, взаємопроникнення. Разом з тим виявляють у контрверсійні, конфліктні контури соціальних взаємодій між тими акторами, для яких властиві різні типи травматизації. За цією логікою описується аналітична схема детермінації ресентименту, фронтірної злочинності. В етіології останніх істотну роль відіграють діалогічні, консолідаційні (ідентичнісні) властивості травм, а надто в умовах заміщення й фальсифікації причин травмоутворення, їх соціальних проєкцій на площину синкайризації часових розривів. Подібні властивості активно використовуються в технологіях маніпуляції масовою свідомістю, діяльністю, зумовлюють можливості нарощування соціальної напруженості, криміногенного потенціалу,

підвищують інтенсивність відтворення злочинів ненависті, політичної, фронтірної злочинності. Тож перспективними напрямками досліджень слід вважати деталізацію механізмів пропагандистських психотехнік, заснованих на стимуляції колективно-посттравматичних синдромів, розробку заходів їх блокування, мінімізації впливу, а також стратегій загальносоціального розвитку, забезпечення кримінологічної безпеки з урахуванням фактору колективних травм.

Ресентиментарна мотивація лежить в основі злочинів ненависті. Організація з безпеки та співробітництва в Європі визначає злочини ненависті (*hate crimes*) як: а) будь-який злочин, зокрема проти життя, здоров'я або приватної власності, об'єкт якого був обраних через дійсний або уявний зв'язок потерпілого з групою, що характеризується спільними ознаками ідентичності, які перелічені у частині б); б) група може мати спільні ознаки: існуюча або уявна раса, національна або етнічне походження, мова, колір шкіри, релігія, стать, вік, психічні або фізичні особливості, сексуальна орієнтація, або будь-який інший аналогічний фактор.

6. Поняття та види криміногенних ситуацій, їх роль в механізмі окремого злочину.

Криміногенна ситуація – конкретна життєва ситуація, що склалася перед або безпосередньо в процесі вчинення злочину та сприяла прийняттю особою остаточного рішення про його вчинення або ж створила сприятливі умови для кримінальної активності. Вона виконує роль приводу або своєрідного “каталізатора” для вчинення злочину.

В науці використовують різні критерії типологізації криміногенних ситуацій. Окрема увага приділяється їх диференціації за характером комунікативної системи: а) ситуація зняття/передачі відповідальності (підпорядкування; експеримент С. Мілгрема); б) ситуація розтікання відповідальності, конформності (дія у складі асоціальної групи, натовпу; експерименти Ф. Зімбардо, Дж. Дарлі, Б. Латане). Слухачам магістратури демонструється відеоматеріал з візуалізацією вказаних експериментів. Здійснюється кримінологічний аналіз їх результатів.

Практичне завдання № 1.

Проведіть контент-аналіз обвинувальних вироків за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 126-1 КК України (офіційний сайт Єдиного державного реєстру судових рішень - <https://reyestr.court.gov.ua/> Визначте типові ознаки жертв домашнього насильства. Здійсніть їх кримінологічну типологію.

Практичне завдання 2. Розробіть програму заходів зниження віктимності жертв домашнього насильства у Вашому районі.

Практичне завдання 3. Проведіть контент-аналіз засобів масової інформації та комунікації на предмет фіксації проявів конкурентної віктимності за будь-яким критерієм. Визначте, які типові дискурсивні форми використовуються для підживлення феномену конкуруючої віктимності. Якими можуть бути заходи блокування їх поширення?

Практичне завдання 4. Розробіть анкету віктимологічного опитування жертв квартирних крадіжок.

III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.).

1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.

2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.

3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.

4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

Тема № 6. Теоретико-прикладні засади кримінологічного прогнозування

Практичне заняття. Теоретико-прикладні засади кримінологічного прогнозування.

Навчальна мета заняття: слухачі магістратури повинні оволодіти знаннями щодо теоретичних основ кримінологічного прогнозування, його термінологічним поняттям, предметом і методами.

Кількість годин – 2 (денна форма навчання). Місце проведення – навчальна аудиторія (згідно розкладу занять).

Навчальні питання:

1. Поняття, види та значення кримінологічного прогнозування
2. Методи кримінологічного прогнозування

Література:

Основна: 1, с. 12-35, 2, с. 45-65, 8, с. 11-30, 23, с. 15-30, 26, с. 30-45.

Додаткова: 12, с. 118-123, 14, с. 178-186, 25, с. 27-28.

Інформаційні 7 в Інтернеті: 1-9

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.).

1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.

2. Визначення мети та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зв'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.

3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства.

II. Порядок проведення основної частини заняття (60 хв.) При розгляді *першого* навчального питання слухачі магістратури повинні знати, що кримінологічне прогнозування - це процес отримання, обробки й аналізу інформації з метою визначення майбутнього стану злочинності чи ймовірності вчинення конкретного злочину. Кримінологічний прогноз - це висновок (імовірне судження), що отримують у результаті прогнозування, тобто

судження про майбутній рівень, структуру та динаміку злочинності, про небезпеку вчинення злочину конкретною особою, а також про детермінанти злочинності й засоби впливу на неї.

Кримінологічний прогноз є різновидом соціального передбачення, методологічні основи якого розроблено соціологією та політологією. Кримінологічне прогнозування вказує на умови, що максимально стимулювали б сприятливі для суспільства тенденції злочинності (зниження темпів приросту, стабілізація, зниження рівня тощо).

Крім того, слухачі повинні знати основні завдання кримінологічного прогнозування та вимоги, що висувуються до кримінологічного прогнозу (неупередженості, обґрунтованості, надійності).

Слухачі магістратури повинні зрозуміти, що прогноз злочинності є основою для організації боротьби зі злочинністю взагалі, що здійснюється не тільки державними органами, а й громадськими організаціями.

Прогноз є важливим етапом планомірної боротьби зі злочинністю. Тільки на основі прогнозу можна вирішити питання прийняття своєчасних рішень про вплив на злочинність, її види, причини, що її породжують, й умови, які їй сприяють.

Прогноз сприяє зміцненню та розвитку системи органів, які реалізують запобіжні заходи боротьби зі злочинністю.

У законодавчому порядку прогнозування дає змогу вирішувати питання про внесення змін і доповнень до чинного кримінального, кримінально-процесуального та кримінально-виконавчого законодавства.

Прогнозування є науковою основою для складання планів боротьби зі злочинністю та запобігання їй.

Розглядаючи *друге* питання, має бути засвоєно, що при прогнозуванні застосовуються чотири основних методи: екстраполювання (екстраполяція), експертна оцінка, моделювання, узагальнений сценарій.

Екстраполювання - це проекція на майбутнє змін злочинності в минулому та сьогоденні. Цей метод призначений для пошуку показників майбутнього, виходячи з того, що тенденції минулого й теперішнього діятимуть і надалі. Аналіз показників динаміки злочинності та її певних видів за кілька попередніх років дає змогу виявити тенденцію до зміни цих показників (зменшення чи збільшення коефіцієнта злочинності).

Експертна оцінка здійснюється з'ясуванням думки наукових і практичних працівників, спеціально відібраних за ознаками стажу, кваліфікації, кола інтересів і знань тощо, про майбутній стан злочинності, а також про процеси та явища, котрі інтенсивно впливають на її тенденції.

Моделювання - це розробка системи математичних формул, які описують динаміку злочинності, беручи до уваги взаємодію комплексу факторів, які істотно впливають на неї. Моделювання як метод прогнозування злочинності передбачає модельно-кібернетичний експеримент, котрий полягає в перебуванні закономірностей функціонування об'єкта, що прослідковуються у визначених умовах за певний час.

Метод узагальненого сценарію полягає у зіставленні декількох прогнозів і суміжних сферах суспільних відносин, дотичних до сфери відтворення конкретного виду кримінальних практик.

III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.).

1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.

2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.

3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.

4. Постановка завдань студентам на підготовку до тестування.

Питання цільових виступів:

1. Характеристика основних методів кримінологічного прогнозування.

2. Прогнозування злочинності й окремих злочинів в діяльності підрозділів Національної поліції.

Теми для рефератів:

1. Сценарний підхід в кримінологічному аналізі.

2. Індивідуальне кримінологічне прогнозування.

3. Методика оцінки ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення.

3. Рекомендована література

Основна

1. Бандурка О. М., Литвинов О. М. Протидія злочинності та профілактика злочинів: монографія. Харків: Вид-во ХНУВС, 2011. 308 с.

2. Бандурка О.М. Теорія і практика управління органами внутрішніх справ України: монографія. Харків, 2002. 748 с.

3. Бандурка О.М., Литвинов О. М. Злочинність як об'єкт феноменологічного аналізу. *Право і безпека*. 2015. № 3 (58). С. 6–10.

4. Блажівський Є. М. Моніторинг протидії злочинності в Україні : монографія. Х. : Золота миля, 2013. 372 с.

5. Голіна В. В. Криміногенний потенціал суспільства: поняття, зміст, форми реалізації // Проблеми законності : акад. зб. наук. пр. / Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого». Х. : Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2012. Вип. 119. С. 166–176

6. Голіна В. В., Лукашевич С. Ю., Колодяжний М. Г. Державне прогнозування і регіональне планування заходів запобігання злочинності в Україні / за заг. ред. В. В. Голіни. Х. : Право, 2012. 304 с.

7. Горшенков Г. Н. Криминология : научные инновации : монография. Н. Новгород : Изд-во Нижегородского госуниверситета, 2009. 214 с.

8. Дрёмин В. Н. Преступность как социальная практика: институциональная теория криминализации общества : монография. Одесса : Юридична література, 2009. 614 с.
9. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології. Т. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. Київ, 2007. 424 с.
10. Кримінологічний довідник: довідкове видання / за наук. ред. д-ра юрид. Наук, професора, академіка НАПрН України Бандурки О. М.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, професора Джужі О. М. і д-ра юрид. наук, професора Литвинова О. М. Харків: Золота миля, 2013. 412 с
11. Кримінологія. Академічний курс / Кол. авторів; за заг. ред. О.М. Литвинова. К.: Видавничий дім «Кондор», 2018. 538 с.
12. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підручник / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська та ін.; за заг. ред. В. В. Голіни. 2-ге вид. перероб. і доп. Харків, 2009. 288 с.
13. Кулик О.Г. Злочинність в Україні: тенденції, закономірності, методи пізнання: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 288 с.
14. Костенко О. М. Культура і закон – у протидії злу. К. : Атіка, 2008. 352 с.
15. Литвинов О. М. Соціально-правовий механізм протидії злочинності в Україні : монографія. Х. : Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2008. 446 с.
16. Литвинов О. М., Орлов Ю. В. Антипостмодерн: кримінологічні етюди. Харків : Право, 2020. 280 с.
17. Литвинов О. М., Орлов Ю. В. Нариси з кримінології постмодерну. Х. : Право, 2019. 278 с.
18. Методика кримінологічного аналізу злочинності в Україні / О. М. Джужа, О. Г. Кулик, В. В. Василевич та ін.; за заг. ред. О. М. Джужи. Київ: КНУВС, 2006. 192 с.
19. Моніторинговий кримінологічний аналіз злочинності в Україні (2009–2013 роки): монографія / Басараб Р. І., Богатирьова О. І., Бутович О. І. та ін.; за заг. ред. Є. М. Блажівського. Київ: Алеута, 2014. 634 с.
20. Наукове забезпечення функціонування системи Міністерства внутрішніх справ України: адміністративно-правове регулювання: монографія / Т. А. Плугатар, О. В. Скоробагатько; ДНДІ МВС України. Вінниця: Нілан ЛТД, 2016. 200 с.
- 21.
22. Нікітін Ю.В. Протидія злочинності в системі забезпечення внутрішньої безпеки українського суспільства: монографія. Київ: Національна академія управління, 2009. 373 с.
23. Орлов Ю. В. Дискурсивний простір злочинності. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2018. № 1 (18). С. 126–136.
24. Орлов Ю. В. Дискурсивно-комунікативна теорія детермінації злочинності: концептуальні засади формування. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2017. № 3 (17). С. 23–32.

25. Орлов Ю. В. Злочинність і час: онтологія та метафізика кримінологічного аналізу. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2019. Спецвипуск. С. 144–154.
26. Орлов Ю. В. Постмодерна кримінологія: основні гносеологічні орієнтири. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2019. № 2 (21). С. 13–24.
27. Орлов Ю. В. Сутність та поняття злочинності : від фрагментації до інтеграції наукового знання. *Форум права: електрон. наук. фахове вид.* 2017. № 5. С. 271–278. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2017_5_43.pdf
28. Орлов Ю. В. Фронтір як категорія кримінологічного дискурсу. *Архів кримінології та судових наук*. 2020. № 1. С. 98–108.
29. Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ: Підручник / За ред. канд. юрид. наук Ю.Ф. Кравченка. К.: Національна академія внутрішніх справ України, 1999. 702 с.
30. Савченко А. В. Мотив і мотивація злочину : монографія. К.: Атіка, 2002. 144 с.
31. Maslow A. *Motivation and Personality*. 3-rd ed. N-Y. : New-York Press, 1987. 244 p.

Додаткова

32. Бакаєв О. В. Методи кримінологічних досліджень. *Науковий вісник НАВСУ*. 2001. № 4. С. 120-127.
33. Бандурка А.М., Давыденко Л.М. Преступность в Украине: причины и противодействие: монография. Харьков: Основа, 2003. 368 с.
34. Бандурка О. М., Литвинов О. М. Протидія злочинності та профілактика злочинів: монографія. Харків: Вид-во ХНУВС, 2011. 308 с.
35. Бандурка О.М., Литвинов О. М. Злочинність як об'єкт феноменологічного аналізу. *Право і безпека*. 2015. № 3 (58). С. 6–10.
36. Бандурка О.М., Литвинов О.М. Системний аналіз механізму протидії злочинності. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2014. № 8. С. 6–12.
37. Бек У. Влада і контр влада у добу глобалізації. Нова світова політична економія / Пер. з нім. О. А. Юдіної. К. : Ніка-Центр, 2011. 407 с
38. Бесчастний В. М. Кримінологічне забезпечення протидії злочинності в Україні : монографія. Харків, 2017. 360 с.
39. Бесчастний В. М. Кримінологічний аналіз стану злочинності в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1. С. 207–213.
40. Бесчастний В. М. Методи інформаційного забезпечення як інструментарій збору та обробки інформації про злочинність. *Право і суспільство*. 2017. № 1. С. 206–212.
41. Бесчастний В. М. Прогноз криміногенної ситуації в Україні в середньостроковій перспективі. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2017. № 1. С. 193–202.

42. Блага А. Б. Насильство в сім'ї (кримінологічний аналіз і запобігання) : монографія. Х. : ФО-П Макаренко, 2014. 357 с.
43. Василевич В. В. Теоретичні проблеми кримінологічного прогнозування. *Науково-інформаційний вісник*. 2012. № 5. С. 118-123.
44. Веприцький Р.С., Бандурка О. М., Зацеркляний М. М. Злочинність в Україні : економіко-кримінологічний аналіз: монографія. Харків: Золота миля, 2013. 264 с.
45. Гладкова Є. О. Функціональний зміст прогнозування у сфері протидії злочинності. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2015. № 2 (10). С. 178–186.
46. Голіна В. В., Лукашевич С. Ю., Колодяжний М. Г. Державне прогнозування і регіональне планування заходів запобігання злочинності в Україні. Харків: Право, 2012. 304 с.
47. Гроф С. Психологія майбутнього : уроки з сучасних досліджень свідомості / Пер. з англ. Я. О. Винницької, О. В. Редчиць. Львів : Афіша, 2015. 328 с.
48. Джужа О. Голосніченко Д., Кирилюк А. Джерела кримінологічної інформації про стан злочинності в Україні. *Право України*. 2003. № 12. С. 65–70.
49. Закалюк А. Концептуальне бачення сучасної кримінологічної ситуації в Україні та шляхів актуалізації кримінології в українському суспільстві. *Право України*. 2009. № 7. С. 6–17
50. Закалюк А. П. Актуальні методологічні проблеми української кримінологічної науки. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2003. № 2–3 (33–34). С. 633–656.
51. Закалюк А. П. Стан, перспективи та концептуальне спрямування розвитку кримінологічної науки в Україні // Кримінологія в Україні та протидія злочинності : зб. наук. ст. / За ред. М. П. Орзіха, В. Н. Дрьоміна. Одеса : Фенікс, 2008. С. 6–19.
52. Ігнатов О. М., Орлов Ю. В. Кримінологічний аналіз рівня, динаміки та структури злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян. *Європейські перспективи*. 2012. № 4, ч. 1. С. 118-125.
53. Кальченко Т. Л. Проведення кримінологічних досліджень, їх методологія та джерела кримінологічної інформації. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ*. 2010. Спец. вип. № 4. С. 241–248.
54. Кулик О. Г. Види кримінологічної інформації, їх методологічне та методичне значення. *Наше право*. 2013. № 8. С. 111–116.
55. Кулик О. Г. Злочинність в Україні: тенденції, закономірності, методи пізнання : монографія. К. : Юрінком Інтер, 2011. 288 с.
56. Кулик О. Г. Система моніторингових досліджень злочинності в Україні та її кримінологічне значення // Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення : тези доповідей наук.-теор. конф. (м. Київ, 20 березня 2014 року) / Ред. кол. В. В. Коваленко, В. В. Черней,

О. М. Джужа, В. В. Василевич та ін. Київ: Національна акад. внутр. справ, 2014. С. 27–28.

57. Кунц К.-Л. Введение в криминологическое мышление / Пер. с нем. к.ю.н. Ангелины Козловой. СПб. : ООО Издательский Дом «Алеф-Пресс», 2019. 362 с.

58. Мак-Люэн М. Галактика Гутенберга : Сотворение человека печатной культуры / Пер. с англ. А. Л. Юдина. К. : Ника-Центр, 2014. 432 с.

59. Маслоу А. Мотивация и личность. 3-е изд. СПб. : Питер, 2006. 352 с.

60. Методика кримінологічного аналізу злочинності в Україні / За заг. ред. О. М. Джужі. К. : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2006. 190 с.

61. Мокляк В. В. Кримінологічний аналіз кільсних та якісних показників вимірювання терористичної злочинності в Україні. *Національний юридический журнал: теория и практика*. 2018. С. 159-163.

62. Никитин В. А. Время иного: социальное пространство через изменение временных параметров // «За... Самоорганизация в стремительно меняющемся мире: сб. статей. К. : Изд-во «Оптима», 2012. С. 287–291.

63. Орлов Ю. В. Мотив, як ознака суб'єктивної сторони складу злочину: сутність та питання доцільності законодавчого закріплення. *Право і безпека*. 2011. № 4. С. 116-120.

64. Орлов Ю. В. *Trauma studies* у фокусі кримінологічного аналізу (український контекст). *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2020. № 2 (23). С. 11–31.

65. Орлов Ю. В. Дискурсивно-перцептивні механізми детермінації злочинності. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2018. № 2 (19). С. 176–184.

66. Орлов Ю. В. Дискурсивно-перцептивні механізми детермінації злочинності (закінчення статті). *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2019. № 1 (20). С. 99–107.

67. Орлов Ю. В. Криміналізація діянь в умовах соціального неадеквату: симптоми та чинники // Кримінальне право в умовах глобалізації суспільних процесів: традиції та новації : Матер. міжнар. наук.-практ. круглого столу (м. Харків, 15 травня 2020 р.) / Нац. ун-т «Національна юридична академія імені Ярослава Мудрого», Харків. цац. ун-т імені В. Н. Каразіна, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Харків, 2020. С. 270–274.

68. Орлов Ю. В. Кримінологічна експертиза нормативно-правових актів і їх проєктів: науково-методичне забезпечення : монографія. Сімферополь : КРП «Кримнавчпеддержвидав», 2010. 266 с.

69. Орлов Ю. В. Постмодерна кримінологія: основні гносеологічні орієнтири. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2019. № 2 (21). С. 13–24.

70. Орлов Ю. В. Ресентимент: шлях від жертвовності до злочинності. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2020. № 1 (22). С. 140–151.

71. Перепелиця Д. І. Призонізація в механізмі криміногенної детермінації: характеристика та протидія : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 ; Харківський національний університет внутрішніх справ. Х., 2014. 214 с.

72.Плутницька К. М. Сучасний стан насильницької злочинності в Україні: рівень, структура, динаміка, географія. *Право і суспільство*. 2017. № 3. С. 176-181.

73.Фельдман О. Б. Від ксенофобії до ксенології: філософсько-антропологічний аналіз. Х. : Вид. В. В. Кудлай, 2010. 317 с.

74.Фукуяма Ф. Ідентичність. Потреба в гідності й політика скривдженості / Пер. з англ. Т. Сахно. К. : Наш Формат, 2020. 192 с

75.Freud S. Introductory Lectures on Psychoanalysis. Lockwood Ingersoll : Pantianos Classics, 2019. 317 p.

76.Jung K. G. Archetypen: Urbilder und Wirkkräfte des Kollektiven Unbewussten. Hamburg : Herausgeber, 2007. 227 s.

Нормативні акти:

1. [Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі: Закон України від 01.12.1994 № 264/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 52. – Ст. 455.](#)

2. [Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // Відомості Верховної Ради України від 05.12.2014 р., № 49, стор. 3186, стаття 2056.](#)

3. [Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII](#)

4. [Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 № 3781-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 11. – Ст. 50.](#)

5. [Про запобігання та протидію легалізації \(відмиванню\) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 14.10.2014 № 1702-VII // Відомості Верховної Ради України від 19.12.2014 р., / № 50-51 /, стор. 3250, стаття 2057.](#)

6. [Про захист суспільної моралі: Закон України від 20.11.2003 № 1296-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 14. – Ст. 192.](#)

7. [Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними: Закон України від 15.02.1995 № 62/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 10. – Ст. 62.](#)

8. [Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.](#)

9. [Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.06.1993 № 3341-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 35. – Ст. 358.](#)

10. [Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229 - VIII // Відомості Верховної Ради \(ВВР\), 2018, № 5, ст.35](#)

11. [Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону :Закон України від 22.06.2000 № 1835-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 40. – Ст. 338.](#)

12. [Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори: Закон України від 15.02.1995 № 60/95-ВР](#)
13. [Конституція України \[Текст\]: зі змінами та доповненнями : \[прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р.\] //Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст.141.](#)
14. [Кримінальний кодекс України : Кодекс від 05.04.2001 № 2341-III](#)
15. [Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI](#)
16. [Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 № 770](#)

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. [Офіційний веб – портал Верховної Ради України.](#)
2. [Урядовий портал. Єдиний веб – портал органів виконавчої влади України.](#)
3. [Президент України. Офіційне інтернет представництво.](#)
4. [Офіційний веб – портал міністерства Юстиції України.](#)
5. [Єдиний державний реєстр судових рішень.](#)
6. [Статистична інформація про стан злочинності.](#)
7. [Національна Академія правових наук України.](#)
8. [Вісник кримінологічної Асоціації України.](#)
9. [Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського.](#)
10. [Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка.](#)
11. [Бібліотека Харківського національного університету внутрішніх справ.](#)
12. [Освітній портал Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна.](#)